

Херодот

бр.2

булетен удружења за друштвену историју-euroclio

бесплатно издање, година I, јесен 2002.

У овом броју:

- Настава историје у Карловачкој гимназији
- Викинзи у Петници (посета колега из Данске)
- Семинар у Брауншвајгу
- Два сценарија за часове

Садржај:

Херодот 2. децембар 2002. године

-
- 3 Уместо уводника
 - 4-5 НАСТАВНИЦИ ЛИЧНО: Предавати историју у карловачкој гимназији - Дејан Ђурђевић
 - 6-7 Реформа УДИ – EUROCLIO – Реформа - Тања Кулунчић
 - 8-9 Викинзи у Петници - Горан Милорадовић
 - 10 Вести: УДИ - EUROCLIO - Радина Вучетић
 - 11 Евалуациони семинар у Брауншвајгу - Бојан Вучковић
 - 12-13 Представљамо: Активно учење / настава - Јелена Поповић
 - 14 Квиз "ЦИВИЛИЗАЦИЈА" - Љиљана Павловић
 - 15 Приступница
 - 16-17 Сценарио за час: Привреда средњовековне Србије - Иванка Марковић
 - 18-21 Сценарио за час: Привреда и друштво Дубровника - Весна Рашковић
 - 22 Корисни линкови

Херодот бр. 2, година 1, јесен 2002., бесплатно издање.

Билтен Удружења за друштвену историју - Euroclio

Прилоге и писма слати на адресу: Чика Љубина 18-20, 11000 Београд.

Главни и одговорни уредник Иванка Марковић

Редакција: Јелена Поповић, Јелена Јурић, Ненад Жарковић, Бојан Вучковић, Александар Главник.

Дизајн корица: Оливера Делић; Прелом: Слободан Сремчевић; Штампа: QUADRA GRAPHIC

Овај број је штампан захваљујући помоћи Удружења наставника историје-Данска

THIS ISSUE IS PUBLISHED WITH SUPPORT OF HISTORY TEACHERS ASSOCIATION-DENMARK

Фотографија на предњој страни корица: Колеге из Данске са учесницима Семинара за наставнике у Истраживачкој станици Петница од 7-9 XI 2002.год.

Фотографија на задњој страни корица: Светозар Николић Шоша, Три учитељице (око 1910.године 9x12 цм, Историјски архив Шумадије, Крагујевац, инв.бр. "К" 1/-47)

Уместо уводника

Драга колегинице,
Драги колега

Са задовољством Вас поздрављам, нестрпљив да Вам кажем шта сам све радио током овога лета и јесени и, још знатижељнији да чујем Вас.

Како сте? Шта има ново у Вашој учионици? Волите ли још увек да предајете историју?

Ја сам пуно размишљао, планирао, понешто договорио, доста тога већ и започео али, о свему томе мало касније. Најпре да Вам се извиним уколико до сада нисмо имали прилике да се сретнемо - то је мој пропуст, због којег сам, пре свега, ја на губитку. Требало је да допутујем заједно са Просветним Прегледом. Но, сапутник ми је негде на путу нестао, ја сам га тражио, изгубио се и, шта је после било - не знам! Мој први искорак у јавност, начињен, дакле, у позно пролеће ове године, био је прилично неспретан и несрећан но, сада сам много сигурнији и, надам се, успешнији у свом настојању да стигнем и до Вас. Ред је и да Вам се представим. Ја сам Херодот, глас Удружења за друштвену историју УДИ-EUROCLIO, које окупља наставнике историје основних и средњих школа широм земље¹. УДИ-EUROCLIO је веома близак рођак Савеза друштава историчара Србије, мада уопште не личе један на другог².

Ја сам проходао на путу од Београда до Петнице, где се четири пута годишње, у организацији УДИ-EUROCLIO, одржавају семинари намењени стручном усавршавању наставника историје. Драго ми је да могу да Вас обавестим да су ови семинари управо и једини програм стручног усавршавања наставника историје, који је Министарство просвете и спорта Републике Србије акредитовало за ову школску годину. Не дајте да Вас збуни чињеница да у Каталогу акредитованих програма нигде није наведено да је УДИ-EUROCLIO једна од организација које подржавају овај програм³. Ради се о случајном пропусту који ће у наредном каталогу свакако бити коригован.

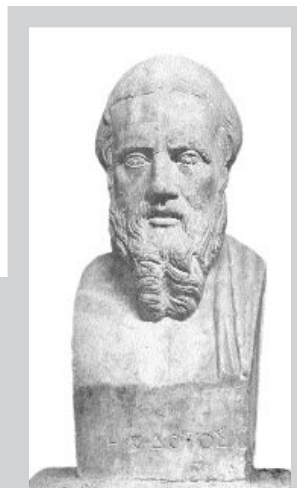
Намера ми није била, нити сада јесте, да превеликом буком пореметим сан оних који спавају. Још мање да својом појавом некога уплашим. Ја нисам сабласни дух Оца Историје. Ја сам стваран, постојим, ту сам и, бићу ту. Бићу, јер желим да помогнем да историја дође до даха, да престане да се одбија о зидове учионица, испада кроз прозоре, нестаје у тами ђачких торби. Желим да је повежем са садашњошћу, представим је ученицима и учиним да постане део њихове свакодневице и то онај део који се непрекидно, изнова промишља.

Удружење за друштвену историју УДИ-EUROCLIO нашло је начина да то и постигне. Ја ћу Вам преносити њихове идеје, искуства наших и европских наставника, актуелна кретања домаћег, али и европског школства, бираћу за Вас чланке и приказе, упућивати Вас на релевантне Интернет сајтове, филмове, ТВ-серије, и још много тога. Но, будући да не желим да Вам се намећем и да тако угрожавам Вашу индивидуалност и професионалну аутономност, позивам Вас да отворено разговарамо. Пишите ми о свему што сматрате важним, о својим искуствима из учионице, о старим и новим уджбеницима, читанкама и радним свескама, досадашњим такмичењима...; изнесите своје предлоге и идеје, своје замерке и критике... Помозите да у колегијалној атмосфери направимо велику берзу различитих идеја и сугестија. Јер, што је понуда већа, то је већа и могућност квалитетног избора. Ја се не плашим конкуренције. Напротив. Позивам Вас да једни другима будемо конкуренти, али и партнери у исто време, и да заједно радимо на унапређењу наше струке - наставе историје.

Уколико сам Вас заинтересовао да постанете члан Удружења за друштвену историју УДИ-EUROCLIO, потребно је да фотокопирате приступницу коју ћете пронаћи на последњој страни овог броја, попуните је и пошаљете на нашу адресу. Тиме постајете пуноправни члан нашег Удружења, чиме себи омогућавате стручно усавршавање кроз семинаре у Петници, радна и студијска путовања по земљи и иностранству, могућност учешћа на независним интерним и међународним такмичењима, летњим школама, као и учешће у свим активностима Удружења. Умало да заборавим: чланство у УДИ-EUROCLIO пружа Вам прилику да Вас чују и ван учионице, школе, Вашег места. Радо ћу уважити сваки Ваш предлог и објавити сваки текст који ми будете послали!

Размислите, одлучите, и јавите се!
До поновног сусрета, срдчан поздрав,
Херодот

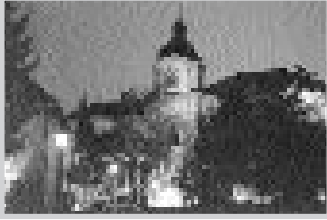
П.С. Наша адреса је: **Удружење за друштвену историју УДИ-EUROCLIO**
(за Мирослава Јовановића), Филозофски факултет,
Чика Љубина 18-20, 11000 Београд

¹Удружење је основано 8. децембра 2001. године у Београду и тренутно броји око од 200 чланова.

²Колико је познато, Савез друштава историчара Србије био је колективни члан Савеза социјалистичког радног народа Југославије, а чуо сам да је ССРНЈ, својевремено, изгубио свој идентитет ујединивши се са Савезом комуниста Србије у тада формирану Социјалистичку партију Србије!!!

³Каталог програма стручног усавршавања запослених у образовању за школску 2002/2003 годину, Министарство просвете и спорта Републике Србије, Београд 2002, стр. 250-251.

Наставници лично

Предавати историју у Карловачкој гимназији

Често помислим, да ли сам достојан такве додељене ми части, да радим у Карловачкој гимназији. Вероватно ће читалац овог текста љубоморно помислити како и нисам достојан, јер већина просветних радника из наше Србије жели да се окуша и у првој српској гимназији; или ће просто помислити да се служим фразама, али свеједно драго ми је да је ова констатација већ прерасла у фразу. Вероватно ћу до краја свог радног века преиспитивати сваки корак који сам направио, јер сам свестан колико су тековине развоја ове школе допринеле целокупном напретку српског школства и културе. И када свесно запостављам наставу чиним то из једног разлога, да још више истражим прошлост Карловачке гимназије и места у којем живим.

Карловчани су поносни на своје две школе, јер је ово место и постало познато захваљујући првој световној и духовној школи (Карловачкој богословији). Грађанска култура на овим просторима стасала је захваљујући њиховом културном зрачењу. Још увек се у Карловцима за тренутак може осетити извесна доза грађанске углађености која нас са сетом везује за лепе тренутке из прошлости.

Када је основана пре 211 година, Гимназија је постала званична државна школа у којој се настава изводила на немачком и латинском језику. Са планом и програмом дефинисаним у Бечу, школа је деловала као "Српска несоједињена велика гимназија карловачка". Овај национални предзнак у називу школе није се сводио само на пуки наслов; Гимназија је негујући православну културу и веру, допринела очувању српске националне и духовне самобитности.

Претуривши много година иза себе, бројне школске реформе, покушаје да се на разне начине контролише чак и затвори, преко спонзора рекламира делатност малих и великих привредника, гимназија је успела да сачува свој карактеристичан дух. Креирали су га професори и ученици од оснивања до наших дана. И у сваком периоду наметала су се слична, а кадкад и иста питања. Како преносити знања, зашто учити историју, у којој мери, са коликим степеном креативности презентовати наставне садржаје и уз које облике и методе рада ученике упознати са откривањем историјских сазнања.

Покушавајући да објединим све одговоре на бројне недоумице у настави историје, врло рано сам почео да примењујем неку врсту алтернативног приступа

настави, комбинујући принципе активне наставе и критичког мишљења. Морам признати да сам замашан подстицај добио после похађања неколико семинара у организацији Удружења за друштвену историју - EUROCLIO.

Поменућу овом приликом један такав алтернативни приступ, који је организован у сарадњи са ученицима четвртог разреда школске 2000/2001 године. Обједињујући наставне јединице које описују национална уједињења Немачке и Италије, применио сам не баш оригиналан метод, али у досадашњој настави у Карловачкој гимназији непоновљив. Инспириран судовима историје који су се својевремено у режији Саве Мрмка приказивали на РТС-у, припремио сам суђења Оту фон Бизмарку и Камилу Кавуру. У наставном процесу сви су били активни, неко са већим значајем, а неко са мањим. Као активни учесник, понудио сам адекватну литературу која је могла да помогне приликом креације оптужбе и одбране. Општи утисак је да су се суђења прилично развукла и тиме изгубила на динамици, али оправдање се може наћи у заиста темељном и детаљном истраживању и одбране и тужбе. Често се дешавало да једна од страна није спремна, за шта опет постоје нека друга лична оправдања. Једна од највећих примедби је константна полемика о томе шта је по закону, а шта није. Од силних приговора, слушалац никако није могао да дође до садржаја, посебно порота, што је у кључном делу суђења довело у питање и саму пресуду. Највише похвале је заслужио судија који је у сваком тренутку био спреман да својим знањем и ауторитетом брани суд. Нарочито бих истакао фантастичну реторику тужбе која је у потпуности одговорила на постављене

циљеве часа а најважнији су без сумње: да се овлада основним информацијама у оквирима понуђених нам наставних јединица, да се развија говорна способност код ученика и да се активно укључе у сам процес наставе.

Рачунајући на то да је ученицима све боље од традиционалног приступа настави, много је корисније на овакав начин оживљавати историју, јер се и наставни садржаји успешније савладавају, а и историја се ослобађа суве дескрипције.

Својим способностима и смишљеним радом у Гимназији истицали су се многи професори у току њене дуге историје. Тако се, рецимо, о професору Стевану Лазићу половином XIX века похвално изразио директор Јован

Пантелић када је написао да он јасно разлаже деци у школи и пријатно га је слушати. И радом осталих својих наставника директор је био задовољан, истичући за сваког његову способност и вољу за радом у школи. У августу 1854. године, патријарх Јосиф Рајачић је послао о трошку гимназијских фондова у Беч професоре Теофила Димића, Стевана Лазића и Павла Кречаревића, да слушају предавања поводом увођења нове научне основе у гимназијама. Активни и увек спремни за стручно усавршавање, професори по свему судећи нису имали лагодан живот. Од ниске плате одузиман је проценат за станарину, па су се на разне начине морали сналазити како би себи приуштили иоле пристојнији живот једног интелектуалца. Неки су се бавили виноградарством, за једног је забележено да се бавио и адвокатуром. Директор и професори редовно су држали на стану и храни по два до три ученика те на тај начин себи и својој породици омогућавали пристојнији живот. И ученици су се у току свог школовања сналазили на разне начине. Мало је било карловачких ђака који су имали материјалних средстава да се школују на некој другој гимназији. Захваљујући ђачким фондовима, сиротиња је са великим ишчекивањем чекала почетак школске године како би ослободили своје родитеље великог терета издржавања. Било је и оних који су се одви-

кли од школске дисциплине и са којима је професорски збор имао великих проблема. У тадашњим професорским записницима често се помињу ученичке посете прелима, на оваквим скуповима где се точило вино гимназисти су се забављали и пијанчили. Често су одлазили и у крчме после којих би чинили изгреде, те је и полиција морала да посредује. Да би се ослободио незгодних и непослушних ученика, директор је користио врло згодно средство: следеће школске године их није примао у гимназију. У самој школској згради постојала је соба за затвор и гимназијски тамничар. Ђак је у затвору проводио дан само о хлебу и води. Ученици су кажњавани и због недоличног понашања, неучтивости према професорима, изостанка са школске прозивке и цркве, због пушења, због вожње чамцем по Дунаву и купања у слободном делу реке. Било је дакако у великом броју и сјајних ученика, који су у свом животу успели потпуно да се остваре као интелектуалци. Некима од њих то није пошло за руком, као на пример, Ђорђу Трбојевићу, пореклом из сиромашне породице из малог личног села Медка. Он је по завршеној основној школи због финансијских разлога прекинуо даље школовање, да би после извесног времена решио да настави тамо где је стао, по цену највећих напора и искушења. Пошао је пешке у Карловце са козом која га је хранила на путу и са две форинте у џепу. Када је стигао, добио је пристанак наставничког већа и директора за полагање прва два разреда школе 1837/38. Оба разреда је успешно положио са највишим оценама и до краја бацио у сенку многе ученике, међу њима и Бранка Радичевића. По завршетку школовања стекао је титулу најбољег ђака Карловачке гимназије. Али на жалост, здравље му је попустило и умро је веома млад, на самом почетку шестог разреда. У знак захвалности овом генијалном младићу професорски колегијум је учинио један преседан. Своме ученику спевали су оду која је издекламована приликом његовог сахрањивања, подигли су и спомен плочу која је неким пуким случајем нестала приликом изградње новог монументалног објекта Карловачке гимназије.

Извесно је без сумње да професорски кадар данас има много знања. Питање је само колико имају могућности и простора да активирају своје креативне способности. Неко ће радити са више неко са мање успеха, али ће се сви углавном трудити да у свом послу буду што бољи. Посебно сада када се полако враћамо у нормалан живот.

На крају овог кратког излета, са мојим утисцима, кроз прошлост и садашњост Карловачке гимназије, напомињем да је ово био само бљесак емоција о мојој школи, у којој сам и рођен, стицајем околности, и пред којом са поносом могу да узвикнем исто оно што је учинио професор др Никола Радојчић -Alumnus gymnasii Carloviciensis sum.

Дејан Ђурђев
Карловачка гимназија

ОВА СТРАНИЦА ЧЕКА ВАШ ТЕКСТ...
АЛИ, СТВАРНО!

РЕФОРМА ↔

УДИ – EUROCLIO

↔ РЕФОРМА

Од овог броја Херодота објављивањем посебних текстова активно се укључујемо у процесе реформе образовања.

Пошто припадамо онима који реформу треба да спроведу и приближе наставницима (под овим термином подразумевамо све оне који изводе наставу), чинићемо све да би их што потпуније информисали о корацима реформе.

Комисија за развој школског програма, у верзији за школе, у оквиру Стратегије развоја курикулума у обавезном и средњем образовању, дала је мали

РЕЧНИК ТЕРМИНА

≡ *Курикулум* (реч латинског порекла која означава свеукупни ток образовања) - односи се на садржаје, циљеве и исходе образовања, карактеристике самог образовног процеса и његов квалитет, услове у којима се одвија, систем за систематско праћење и анализу процеса. У овом документу под курикулумом се подразумевају сви садржаји, процеси и активности усмерени на остваривање циљева и исхода образовања регулисани како на централном, тако и на школском нивоу.

≡ *Циљеви образовања* - очекивани, намеравани исходи образовања, који представљају основ за планирање и реализацију образовног процеса и дефинисање његових ефеката.

≡ *Исходи образовања* - резултати образовног процеса, који се могу систематски пратити, вредновати, и објективно утврдити. Одређују знања, умења, ставове и вредности које сваки ученик треба да развије у оквиру одређеног нивоа образовања.

≡ *Образовне области* - сродни наставни предмети повезани у једну област како би се осигурало смислено повезивање и прожимање наставних садржаја, вертикална и хоризонтална кохерентност програма, а ученицима обезбедила изградња система знања и појмова.

≡ *Образовни циклуси* - етапе у оквиру једног нивоа образовања (нпр. обавезног), које се разликују у функционалном и организационом смислу а засноване су на узрасним и развојним карактеристикама ученика.

≡ *Принципи на којима се заснива систем образовања и образовни процес* - основна начела обавезујућа за све учеснике, представљају нормативни и вредносни оквир унутар којег се регулишу сви елементи система.

≡ *Теме/тематске целине* - сродни садржаји груписани у смисаону целину. Теме могу бити различите по општости и могу потицати из различитих домена. Теме се образују према дефинисаним циљевима и исходима и представљају основу модела интегрисаног учења. Теме могу бити интегрисане предметне, интегрисане међупредметне, интегрисане обласне и интегрисане међуобласне.

Семинар УДИ-EUROCLIO, мај 2002., Истраживачка станица Петница

Семинар Удружења за друштвену историју - Euroclio акредитован је и налази се у понуђеном Каталогу програма стручног усавршавања запослених у образовању за школску 2002/2003. годину. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Београд 2002, стр. 250 и 251.

Стручно усавршавање и професионални развој наставника

Нови систем професионалног усавршавања и напредовања наставника уско је повезан и усаглашен са целином реформе образовања која се великим делом односи на промену улоге наставника у наставном као и ширем, школском контексту.

Размишљајући о овим променама често се говори о неопходној професионализацији наставничке струке. Захтев за професионализацијом наставничке струке не подразумева непрофесионализам постојећег кадра, већ пре указује на неопходност будућег обједињавања три комплементарна процеса:

- осмишљавање и развој нових улога наставника, које би му обезбеђивале већу аутономију и стручну одговорност у раду;

- успостављање и развој целовитог и континуираног процеса професионалног развоја наставника;

- успостављање и развој разрађеног система професионалног напредовања наставника.

Нове улоге наставника предвиђене су променама на нивоу курикулума, а односе се пре свега на прелазак са улоге извршиоца и реализатора наставног програма на улогу креатора и модератора сопствене праксе, што између осталог подразумева и честе самосталне изборе и одлучивања (везана за садржаје, методе рада, уџбенике) као и личну и професионалну одговорност за учињени избор.

Предвиђени, нови систем стручног усавршавања и напредовања наставника осмишљен је тако да олакша, али и мотивише преузимање нових улога и одговорности. Мотивација је пре свега везана за могућности напредовања у звањима. За оне који буду желели да напредују даље од свог основног позива наставника, васпитача или сарадника, предвиђена су и законском регулативом усвојена четири нова звања: педагошки саветник, ментор, инструктор и виши педагошки саветник.

За свако од ових звања било би потребно испунити одређене услове.

Звање педагошког саветника, у том контексту, подразумева: најмање пет година радног стажа; изнад просечан степен остварености образовно-васпитних циљева у односу на почетно стање и услове рада; иницирање и учествовање у подизању квалитета наставног и васпитног процеса као и ваннаставних активности; учешће у програмима обуке и овладавање програмима обуке (мисли се на програме објављене у Каталогу програма стручног усавршавања запослених у образовању) у трајању од најмање 140 сати.

За стицање звања ментора било би потребно испунити следеће услове: већ постигнуто звање педагошког саветника; најмање осам година радног ста-

жа; висок степен остварености образовно васпитних циљева; иницирање и учествовање у подизању квалитета наставног процеса и ваннаставних активности; коришћење рачунара; познавање једног страног језика; савладаност програма обуке за ментора.

Услови које ће бити потребни за стицање звања инструктора су следећи: претходно постигнуто звање ментора; најмање десет година радног стажа; висок степен остварености образовно-васпитних циљева; иницирање и учествовање у подизању квалитета наставног и васпитног процеса и ваннаставних активности; пет објављених стручних радова; рад на рачунару; знање једног страног језика; савладаност програма обуке у трајању од најмање 200 сати; реализованост програма обуке у трајању од најмање 100 сати.

Стицање звања виши педагошки саветник би подразумевало испуњавање следећих услова: претходно постигнуто звање инструктора; најмање дванаест година радног стажа; звање специјалисте или магистра; висок степен остварености образовно-васпитних циљева; иницирање и учествовање у подизању квалитета наставног и васпитног процеса и ваннаставних активности; рад на рачунару; знање једног и познавање другог страног језика; креирање и реализовање истраживачких пројеката.

Предвиђено је да наредне три године представљају ткз. прелазни период у оквиру кога би било могуће конкурисати за било које звање без претходно оствареног нижег звања (нпр. могућност конкурисања за звање ментора без претходно оствареног звања педагошки саветник).

Важно је скренути пажњу читаоца на податак да ће напредовање у звањима бити последица његовог избора, жеље и постигнутих резултата, односно неће постојати обавеза овакве врсте напредовања. Поред овог дела препуштеног избору, жељи и могућностима стручног усавршавања постојаће и онај део који ће бити обавезан за сваког наставника, васпитача и стручног сарадника, а који ће се односити на: 1. одржавање часа/активности тј. присуствовање часу, извођење активности и њихово анализирање; присуствовање стручним саставцима; учествовање у разради развојних програма школе; 2. похађање акредитованих програма обуке у трајању од најмање 100 сати за период од 5 година.

На крају, додајмо и то да је новим системом стручног усавршавања предвиђено да свако напредовање у звању буде праћено одређеном новчаном надокнадом. За све оне, који се не буду одлучили на ово "професионално путовање" ипак остаје обавеза стручног усавршавања у оном делу који се односи на остваривање нових наставничких улога и задатака.

Тања Колунџић,

(Стручни саветник Одсека за стручно усавршавање Министарства просвете и спорта Републике Србије)

Викинзи у Петници!

Семинар за наставнике историје 7-9. новембра 2002.

Као што је у већ најављено (види први број Херодота, стр. 6), у Истраживачкој станици Петница је од 7. до 9. новембра одржан први семинар за наставнике историје који су водиле колеге из Данске. Након што је пре годину дана г. Бени Кристенсен (Benny Christensen) гостовао на оснивачкој скупштини Удружења за друштвену историју - EUROCLIO, и након што је делегација нашег удружења посетила Данску током марта ове године, почела је интензивнија сарадња наше две струковне организације. Програм семинара под називом *Настава и учење историје* у потпуности су испуниле колеге из данског Удружења наставника историје

Лоте Шо (LOTTE SCHOU), Сузан Орнстром (SUSANNE OERNSTROEM), Хенрик Скогард Нилсен (HENRIK SKOVGAARD NIELSEN) и Бени Кристенсен.

На почетку првог дана семинара полазници су били упознати са данским образовним системом, са посебним освртом на наставу историје. Потом су одржане две радионице: Бени Кристенсен је своју насловно *Активна настава и учење - критичко мишљење*, а Лоте Шо своју *Слике у настави и учењу историје*. У вечерњим сатима наставници из Србије су могли да погледају видео снимак усменог матурског испита из историје и да поразговарају о својим искуствима са колегама са друге стране европског континента.

Колегинице из Данске са наставницима у Петници, новембар 2002.

Други дан је отпочео екскурзијом до манастира Лелић, потом је посећена Бранковина, где је групу дочекао директор Историјског музеја Ваљево Влада Кривошејев, који је ту одржао исцрпно излагање о историјском значају овог села, историјској поставци и могућностима за обогаћење наставе које се овде пружају. Трећа станица је била Ваљево, где је Влада Кривошејев представио поставку из времена Првог српског устанка у муселимовом конаку, коју је својевремено и уредио. Упркос хладном времену сви су понели снажне утиске са овог излета, па се још на повратку у Петницу развила дискусија о могућностима примене у настави свега што се чуло и видело овом приликом. Поздравивши се са нашим домаћином у Ваљеву, вратили смо се у Станицу на наставак програма.

Поподне другог дана су опет испуниле две радионице. Најпре је Сузан Орнстром изнела могућности рада на темама из локалне историје, а свој део програма је насловила *Мала и велика историја*. Најзад, Хенрик Скогард Нилсен, који је уједно и национални саветник за историју при данском министарству просвете, у свом делу програма под насловом *Предавање осетљивих тема* презентовао неке од могућности за решавање дилема са којима се сваки наставник историје пре или касније сретне.

СЕМИНАР ИСТОРИЈЕ ЗА НАСТАВНИКЕ
History teachers' seminar
НАСТАВА И УЧЕЊЕ ИСТОРИЈЕ
HISTORY TEACHING AND
LEARNING

ПРОГРАМ / PROGRAMME

Истраживачка станица Петница
7 - 8. новембар 2002. године
Petnica Science Centre
November 7-8, 2002.

рено са колегама из Данске да се током наредне 2003. године, организују још два семинара на којима би они изнели своја искуства из наставе историје.

Најзад, радни део семинара је завршен тако што су у сарадњи са данским колегама наши наставници, радећи по групама, припремили једну лекцију за наредну недељу.

Утисци које су наставници изнели на завршној дискусији су врло позитивни и генерално је мишљење да би овакве контакте требало што више развијати. Свако је могао понети бар неколико нових знања и вештина како да осежи и олакша наставу историје, како да је учини занимљивијом и ефикаснијом. Такође, могло се видети да, упркос околности да је Србија економски девастирана земља, која носи последице вишедеценијског идеолошког насиља и неколико ратова који су пропратили распад Југославије, неки проблеми се ипак могу решавати као и другде. Оно што зависи од спремности на усавршавање и жеље да се постојеће незадовољавајуће стање промени, може се почети одмах и олакшање ће се приметити већ приликом првог наредног уласка у учионицу.

Овом приликом је договорено са колегама из Данске да се током наредне 2003. године, организују још два семинара на којима би они изнели своја искуства из наставе историје.

Горан Милорадовић

Координатор за семинаре УДИ-EUROCLIO

ПОСЕТА ПЕТНИЦИ, НОВЕМБАР 2002

Почетком новембра 2002, четворо данских наставника историје је било позвано да одрже радионице о различитим угловима наставе историје у Петници, где смо били топло дочекани.

Током семинара, упознали смо 25 ангажованих наставника историје из Србије, врло отворених за нова искуства, пуних ентузијазма, који су активно учествовали у различитим изазовима и дискусијама везаних за наставу историје.

Општи циљ радионица био је да се дискутује и ради на практичној страни наставе историје уз употребу различитих врста материјала, као што су илустрације, извори, породична историја, игра улога, али и уз размисљање о начину предавања осетљивих тема.

Наставници су учествовали у радионицама и дискусијама са великим ентузијазмом, показавши суштинско разумевање неопходности наставе историје, као средства бољег међусобног разумевања.

Надамо се да су наставници историје из Србије имали користи од наше посете, макар колико и ми. За нас је било врло важно да упознамо наставнике са другачијим искуствима и приступима настави историје.

Желимо да захвалимо свим наставницима на стварању кративне атмосфере, на гостопримству, и пре свега, на њиховој духовитости. Такође се захваљујемо Радини, Јелени, Бојану и Горану на добродошлицы и организовању ове пријатне посете за дуго памћење.

Susanne Ørnstrøm

Састанак са представницима међународне организације EUROCLIO (Huibert Cruijns), Данског удружења наставника историје (Benny Christensen, Henrik Skoovgaard Nielsen) и замеником министра просвете и спорта (Тинде Ковач-Церовић), одржан је у Београду, 9. новембра 2002. године. На овом састанку резимиран је рад нашег удружења, договорен је наставак сарадње са EUROCLIO и Данским удружењем, а анализирана је и сарадња нашег удружења са Министарством просвете и спорта, које је обећало подршку нашим активностима.

Сарадња са Данским удружењем наставника историје (DANISH HISTORY TEACHERS' ASSOCIATION)

Удружење за друштвену историју-EUROCLIO започело је сарадњу са Данским удружењем наставника историје децембра 2001. године, посетом Бенија Кристенсена нашем удружењу током Оснивачке скупштине. Том приликом Бени Кристенсен је одржао и прву радионицу за наше наставнике историје. Сарадња се наставила у пролеће 2002, посетом наше делегације (Јелена Поповић, Јелена Јурић, Горан Милорадовић, Вигор Мајић) Данској. Током ове посете, договорено је да Данско удружење наставника историје помогне излажење нашег билтена Херодот у 2002. години, као и да у новембру 2002. данске колеге одрже семинар у Петници за наше наставнике историје. Током новембарског боравка Данаца у Петници и Београду, договорени су детаљи наше даље сарадње. Данско удружење наставника историје ће и у 2002. години наставити да помаже наш билтен Херодот, одржаће два семинара за наставнике историје у Петници, а предвиђена је и још једна посета наших колега Данској.

Сарадња са међународном организацијом EUROCLIO

Удружење за друштвену историју-EUROCLIO постало је пуноправни члан међународне организације удружења наставника историје EUROCLIO на њиховој годишњој скупштини, марта 2002. године. На састанку одржаном 9. новембра 2002, договорена је даља сарадња наша два удружења. Један од приоритета организације EUROCLIO у нашем региону је покретање заједничког трогодишњег пројекта у коме би учествовале Србија, Босна и Херцеговина и Хрватска. Да би пројекат могао да почне са реализацијом, потребно је оснивање алтернативних удружења наставника историје у Босни и Херцеговини и Хрватској, док би за то време EUROCLIO помагао одржавање наше мреже. По оснивању хрватских и босанских алтернативних удружења, заједнички пројекат наша три удружења би могао да почне, и он би обухватао јачање регионалне мреже наставника историје, семинаре за наставнике историје, размену информација везаних за наставу историје, јачање веза са министарствима просвете, као и са међународним организацијама (Савет Европе, OSCE, UNESCO, EU, EUROCLIO).

Сарадња УДИ-EUROCLIO и EUSTORY

У Београду је 1. новембра 2002. одржан састанак са представницама међународне мреже националних удружења историчара и наставника историје - EUSTORY (Gabriele Bucher-Dinc i Claudia Fischer), која организује независна такмичења из историје. Пре званичног оглашавања такмичења, које ће највероватније бити организовано у школској 2003/2004 години, предвиђено је да се одржи радионица, на којој би наставници историје били упознати са методима које би ученици користили у раду са изворима, као и размена искустава са земљама из окружења у којима се ова такмичења организују већ низ година (Словенија, Бугарска, Румунија).

Семинар у Петници, 10-12. септембра 2002.

Последњи у низу семинара нашег удружења подржаних од Амбасаде краљевине Холандије одржан је у Петници од 10. до 12. септембра, под називом *Политичка историја и настава*. Овим семинаром завршен је наш годишњи пројекат са Амбасадом краљевине Холандије, те им се овом приликом захваљујемо на помоћи коју су нам пружили приликом оснивања нашег удружења, као и на помоћи за одржавање мреже и за одржавање семинара за наставнике историје у Петници.

Акредитација семинара за наставнике историје

Одлуком Министарства просвете и спорта, као једини званични акредитовани програм из историје у Србији наведен је програм "Како до боље наставе историје" у организацији Удружења за друштвену историју-EUROCLIO и Истраживачке станице Петница (Каталог програма стручног усавршавања запослених у образовању за школску 2002/2003 годину, Министарство просвете и спорта РС, Београд 2002, стр. 250-251).

Радионица Центра за демократију и помирење у југоисточној Европи

На радионици одржаној у Београду од 15. до 18. новембра, започет је нови пројекат у организацији Центра за демократију и помирење из Солуна (Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe), у оквиру кога је предвиђено објављивање четири историјске читанке. У овом пројекту учествују све земље региона (од Словеније на северу, до Кипра и Турске на југу), и прве читанке се очекују 2004. године. Теме ових читанки ће бити: Отоманско царство, Стварање националних држава на Балкану, Балкански ратови и Други светски рат, и оне ће представљати збирке извора из свих земаља учесника пројекта. Са наше стране, изворе ће приредити проф. др Милан Ристовић. Током овог скупа, договорено је да ће Центар за демократију и помирење у југоисточној Европи финансијски помоћи прављење базе података и интернет сајта на коме ће се налазити све информације о Удружењу за друштвену историју-EUROCLIO, као и да ће помоћи излажење два броја Херодота.

У ИНСТИТУТУ "ГЕОРГ ЕКАРТ", СА НЕМАЧКИМ КОЛЕГАМА, О НАМА

Први дани последње новембарске недеље, за нас, који смо, у то време у Брауншвајгу, са немачким колегама, разговарали о нашим новим уџбеницима и додатним наставним материјалима, били су заиста дивни и испуњени веома корисним садржајима. Али, нека домаћини узму реч...

"Ови уџбеници су велики корак у добром правцу, толико велики колико је то у овом тренутку могуће, али, ипак, требало би тежити још бољем - требало би повећати самосталност ученика, на сваком месту у уџбеницима", речи су проф. др. Бода фон Бориеса, дидактичара са Хамбуршког универзитета, веома пријатног господина, који је расправи приступио са страшћу некога ко је радио у учионици и ко је волео тај посао.

Веома љубазни домаћин, др. Фалк Пингел из Института "Георг Екарт", исказао је дивљење према ономе што је учињено током протекле две године у Србији, у готово немогућим условима. Он, такође, сматра да би шири оквири разматрања националних проблема учинили да они постану разумљивији...

Кад смо већ код домаћина, др. Сабина Рутар је са пуно такта и стручности водила семинар...

Наравно да је било критике, то је оно што би прави пријатељи и праве колеге и требало да раде, али она није била злонамерна. Нарочито критичан био је мр. Карл Бетке са Института за Источну Европу при Универзитету у Фрајену. Његове критике бисмо сажели у следећим његовим речима: "Тај патриотизам који исказујете у уџбеницима је у реду, али реците барем понекад и неку по себи непријатну истину."

Др. Оливер Шмит са Универзитета Лудвиг-Максимилијан у Минхену, стручњак за историју југоисточне и источне Европе у средњем веку, и један од најперспективнијих европских историчара (28 година), прочитао је и анализирао уџбеник за други разред гимназије друштвено-језичког смера, аутора др. Смиље Марјановић-Душанић и Марка Шуице. Његово мишљење је да су потцењени западни утицаји на српску средњовековну историју, изражени у српском приморју. Нарочито је похвалио начин на који је обрађена лекција о Косовској бици, као и наглашену еластичност у тумачењу појмова границе, државе и нације у средњем веку. Др. Оливер Шмит сматра да је у уџбенику потпуно превладана стереотипна слика Турака.

Уџбеник за трећи разред гимназије природно-

математичког и четврти разред гимназије општег и друштвено-језичког смера процењен је као бољи од уџбеника за осми разред основне школе. Аутори уџбеника - др. Коста Николић, др. Никола Жутић, др. Момчило Павловић и Зорица Шпадијер - успели су, по мишљењу немачких колега, да деидеологизују своје текстове и, утисак је, да је овај уџбеник у Брауншвајгу изазвао много мање контроверзних судова него у нашој јавности.

Дидактичке примедбе на уџбенике тицале су се неусаглашености слика и текста, превелике стручности текста и мале разлике између основношколских и гимназијских уџбеника.

О радним свескама у издању "Платонеума" дискутовало се мање него о уџбеницима. Немачке колеге су похвалиле обимну продукцију ове новосадске издавачке куће и дали читав низ сугестија како да радне свеске буду још боље.

И данас смо, данима после семинара, у некој врсти дијалога са оним што смо чули и оним што смо сами изговорили. Но, неки закључци као да се сами од себе

Драге колегинице и колеге,

Позивамо вас да нам пошаљете ваша размислања о новим уџбеницима и додатним наставним материјалима, као и ваша искуства у њиховој примени. Сигурно ће то помоћи будућим ауторима (можда ћете то бити баш Ви!), или инспирисати "старе" да учине одређене промене у наредним издањима.

редакција

намећу: ко је сигуран у себе и у своју прошлост, модерност прихвата без страха. То од нас очекују наши ученици, који желе да буду становници 21. века. Уосталом, још је Волтер рекао: "Ако ниси становник свог века, ниси становник ниједног века."

Немамо права да очекивања ученика изневеримо.

Бојан Вучковић

XIII београдска гимназија

ПРЕДСТАВЉАМО: Пројекат АКТИВНО УЧЕЊЕ/НАСТАВА

Сунчан и топао пролећни, а заправо, зимски дан. Седимо у библиотеци Одељења за психологију Филозофског факултета у Београду и разговарамо са др. Аном Пешикан и Слободанком Бодом Антић. О њима, о нама, о учницима и школи, о сасвим обичним стварима... Пријатна атмосфера и ведрина којом наше саговорнице зраче тешко да се могу речима описати. Прича је текла све време, уз много смеха и духовитих опаски, без опбзира што су је веома често прекидали студенти и повремено надгласавала бука једне од најпрометнијих градских улица.

Постоји ли пасивно учење?

Замолили смо наше саговорнице да нам одговоре, најпре, може ли се у процесу учења бити неактиван. У глас су одговориле да не може. Била би то парадоксална и тешко прихватљива ситуација, јер свако учење претпоставља и подразумева одређену активност онога који учи. Потребно је, стога, сматрају наше саговорнице, прецизније одредити сам појам активности ученика. Овим термином не мери се физички ангажман појединца у процесу учења, већ врсте менталних процеса које код појединца учење изазива. Под појмом активност оне подразумевају пре свега менталну, мисаону активност која је тесно повезана са садржајем који се учи. Јер, сваки школски предмет, свака научна дисциплина садржи себи својствене, специфичне моделе мишљења, па тиме и код ученика подстиче сасвим специфичне менталне активности. При томе, такође, треба разликовати мање сложене од високо сложених активности. У прву групу, тзв. нижих менталних процеса, могу се убројати памћење и репродукција (учење напамет, "бубање"), имитирање модела, примена већ уоченог модела... Другој групи - вишим менталним процесима - припадају примена и повезивање знања, креативност, самосталност, иницијатива и многи други сегменти личности ученика, који се, нпр. могу испољити у току решавања школских и/или животних проблема. Наше саговорнице сматрају да се они облици учења који захтевају сложене, више менталне процесе с правом могу назвати активним методама учења.

Ученици се лако могу активизирати уколико се академска, научна знања која школа нуди кроз наставне предмете повежу са животним, искуственим знањима самих ученика. Школа би морала бити место интензивне интеграције ове две врсте знања и место које ће ученике поставити у улогу активних конструктора сопствених знања.

Наставници - у пензију?

У таквој школи наставник је неопходан чинилац, без којег се процес учења не може ни замислити, а камоли остварити. Управо због тога се и користи синтагма Активно учење / настава. Она указује на нераздвојивост и комплементарност ова два процеса, учења и наставе, на њихову међузависност и условљеност: шта се дешава у једном сегменту ове целине, директно моделује функционисање другог сегмента. Заправо, ради се о једном јединственом процесу, посматраном истовремено из два различита угла: из угла ученика и из угла наставника. У том процесу ученик није, а не би ни смео бити препуштн самоме себи. Само уз подршку и помоћ наставника он може конструисати сопствено знање. Стога се мора говорити и о активној ко-конструкцији учничког знања која се остварује кроз асиметричну¹ интеракцију у школи.

Овакав концепт не подразумева уклањање наставника из учионица, већ само померање фокуса са наставника на ученика, тј. са онога што ради наставник на оно што ради ученик. То нужно повлачи за собом редефинисање наставних програма, редефинисање улоге наставника, промене наставних метода, начина оцењивања ученика и процењивања рада наставника и школа у целини.

Шта би се тиме добило?

Дугорочни циљ пројекта је промена метода наставе / учења у нашим школама, како би се деца боље опремила релевантним знањима и умењима за будући професионални и приватни живот.

Бројна истраживања одавно су указала на слабости постојећег школског система.² Наши ђаци излазе из школа са slabим знањем и још слабијим умењима - тестирања су показала веома низак ниво елементарне "писмености" из разних школских предмета³; фаворизује се репродукција гравива, а занемарују сви други видови ученичке активности (решавање проблема, пројекатски рад, истраживачки рад, кооперативни облици рада...). Уз то, ђаци нису довољно обучени за даље школовање: не знају како се учи, како се претражује литература и налазе информације које нису унапред дате, како се поставља релевантно питање, како се литају графикони, праве појмовне мапе и резимеи, не знају да процене сопствену ефикасност у учењу и много тога још. Има ли смисла посебно помињати да их школа не оспособљава за живот који их чека ван учионице? Знају ли да направе анализу и процене стање, представе себе

и оно што умеју да раде, знају ли да раде у тиму или да повежу сва своја школска и ваншколска знања и реше проблем, јесу ли самостални у доношењу одлука, умеју ли да аргументују своје ставове...?

Да би се побољшали образовни ефекти, потребно је променити и положај ученика и наставника у школи, њихов статус и улогу у процесу учења / наставе, повећати мотивацију за учење и, свакако, обучити наставнике за примену активних метода учења / наставе.

Ко је све то смислио и када?

Пројекат Активно учење / настава започео је тим Института за психологију Филозофског факултета у Београду на челу са проф. др. Иваном Ивићем и нашим саговорницама, др. Аном Пешикан и Слободанком Јанковић (Антић). Било је то давне 1994. године. Од тада, па све до сада, финансијску помоћ пројекту пружао је УНИЦЕФ, а организациону подршку, са мањим или већим успонима и падовима - Министарство просвете и спорта Републике Србије и Министарство за просвету и науку Црне Горе.

У протеклом периоду, само у Србији, на преко 200 семинара, више од 6000 наставника и стручних сарадника слушало је и промишљало о активном учењу / настави. Базична група инструктора проширена је у међувремену, тако да сада броји преко 60 људи. Формирана је и мрежа од 30 школа-регионалних центара у Србији и Црној Гори у којима се развијају и практично реализују идеје Активног учења / наставе. Припремљен је ТВ образовни серијал, урађена њеб презентација и објављено друго, прерађено издање Приручника за примену метода активног учења / наставе.

Тешка питања.

Дуго времена пројекат је био суочен са озбиљном препреком. Без системске подршке ресорног министарства, идеје активног учења тешко су могле постати део свакодневне праксе наставника. Подршка Министарства просвете била је више формална него стварна, па је рад на пројекту, како инструктора, тако и наставника, често лично на герилску, илегалну акцију. Није било пријатно носити етикету страног плаћеника, плагијатора, некога ко манипулише другима и жели да оскрнави традицију... Снажан подстицај да се у таквим временима не одустане давали су управо наставници који су, упркос свему, долазили на семинаре Активног учења / наставе, сарађивали и отворено прихватили идеје пројекта. Многи од њих временом су постали инструктори.

Клима и окружење у којима пројекат данас живи, знатно су се изменили. Сада је Активно учење / настава један од приоритетних пројеката Министарства просвете и спорта: сада сви могу да учествују (без бојазни да ће бити жигосани; управо супротно!), да траже семинаре, распитују се, експериментују... Потражња за разним облицима обуке у оквиру пројекта никада није била већа. Међутим, одговори

на многа питања још увек нису дати. Шта више, нова ситуација наметнула је и нова питања. Вреди ли обавезно стручно усавршавање наставника, ако није обезбеђен механизам да се те иновације уграде у праксу? Како подржати наставнике који иновирају своју наставну праксу, како вредновати њихов рад? Како решити проблем времена за припрему часова активне наставе? Да ли би то требало да буде део радног времена наставника? Да ли треба сваки учесник акредитованог семинара да добије сертификат само зато што је био на семинару?

АУН у реформи или?

Ова и многа друга питања још увек су отворена... Ипак, одговор на једно, оно за крај, успели смо да добијемо:

Је ли Активно учење / настава укључено у процес реформе?

Ни сам пројекат, ни аутори појединачно, нису директно укључени у послове око реформе. Нама је драго што се до сада прокламовни правци реформе у сегментима око иновација наставног процеса и неким погледима на стручно усавршавање наставника поклапају са насим циљевима и акцијама које предузимамо.

И за крај

Пројекат Активно учење / настава није плагијат "активне школе" с краја 19. и почетка 20. века. Израстао управо на критичком преиспитивању идеја те старе активне школе, пројекат је понудио потпуно оригиналан теоријски приступ појму учење и појму активност. Као такав, ушао је у базу европских иновативних програма за развој мишљења. На захтев УНИЦЕФ Канцеларије у Тбилисију, пројекат се од 1998. године развија у Грузији. За тај рад, проф. др. Иван Ивић добио је од Министарства просвете Грузије орден "Јакоб Гогебашвили", највеће признање које се може добити за допринос у области образовања у Грузији, и тако постао први странац који је добио ово високо грузијско национално признање.

Јелена Поповић

Пета Београдска гимназија

КВИЗ

Квиз "Цивилизација", као нови вид учења и дружења међу средњошколцима, започео је у Шестој београдској гимназији маја 2001. год. Квиз је наишао на велико интересовање ученика и уз подршку невладине организације Група 484, квиз је заживео и у још седам београдских гимназија (XI, XII, XIII, Гимназија Свети Сава, Математичка гимназија и Обреновачка гимназија), које су "одмериле" снаге у Дому омладине 11.-12. маја ове године. Гимназијалци су у такмичарској и забавној атмосфери представили

позитивним мишљењем Министарства за образовање и спорт Републике Србије, које је дало "зелено светло" да се у овој школској години такмичењем у квизу "Цивилизација" обухвате и остале школе у Србији.

Оно што аутор и организатори квиза "Цивилизација" уочавају као један од проблема, посебно обзиром на његово ширење ван Београда, јесу финансијске тешкоће. Тако предвиђен широк обухват школа нужно морају пратити већа финансијска

"Цивилизација"

своје знање кроз игре питалице, догађај, загонетна личност, музички поздрав и свезнање.

Добром расположењу су допринели навијачи, вредне награде и посебно гости у жирију - глумци Бата Паскаљевић и Слободан Бићанин Бићко. Како такмичење по школама тако и финални квиз су показали оправданост иницијативе аутора проф. историје Љиљане Павловић, Поред израженог такмичарског духа квиз је испунио и све остале циљеве - едукативне, социјалне, креативне и истицање индивидуалних способности.

Своју пуну сатисфакцију квиз "Цивилизација" је доживео по школама ангажовањем великог броја ученика, наставника и других сарадника. Показало се оправданим одржавање семинара за наставнике на почетку реализације квиза у чему је од изузетног значаја ангажовање невладине организације Групе 484. У току реализације квиза учени су и извесни пропусти као и могућности за даља побољшања и ширења. Све напред наведено резултирало је и

средства, а посебно за стимулацију најбољих ученика.

Овај текст треба, пре свега, схватити као позив свима онима који могу да допринесу даљој популаризацији и унапређењу садржаја квиза.

Аутор квиза
Љиљана Павловић,
Шеста београдска гимназија

Уколико сте заинтересовани да постанете члан Удружења за друштвену историју - Euroclio потребно је једино да фотокопирате ову приступницу, попуните је и пошаљете је на адресу:

Мирослав Јовановић
(за Удружења за друштвену историју - Euroclio)
Филозофски факултет
Чика Љубина 18-20
11000 Београд

Тиме постајете пуноправни члан и бићете редовно позивани да учествујете у свим активностима Удружења.

КВИЗ

ПРИСТУПНИЦА 2002 - 2003

Име и презиме, година рођења:

Место запослења (име и адреса школе) и године стажа:

Адреса, телефон и EMAIL:

Знање страних језика:

ПОТПИС

НЕМАЊИЋИ

Привреда и друштво у доба Немањића

Шести разред основне школе

Циљ часа:

- самостално коришћење уџбеника уз активно смирено повезивање садржаја према задатку
- развијање способности комуницирања и тимског рада
- активно подстицање мотивације за учење
- примена знања у контексту новог (исто време из угла личности)

Тип часа:

- обрада новог градива

Потребно време:

- два школска часа (везано)

Материјал:

- уџбеник за шести разред основне школе
- историјски атлас за ученике основне школе
- фотокопиране карте на формату А3
- пак папир, папири и оловке у боји

Ток часа: Час се одвија у неколико фаза

- уводна реч наставника
- подела на групе (први део часа групе имају уједначено знање, а на другом делу часа групе се праве случајним избором)
- рад у групама и излагање
- завршна фаза - припрема за тест

Уводна реч наставника:

Ученици су на предходним часовима радили обраду градива. Наставник објашњава да је данашњи задатак повезивање знања из лекција које се налазе у уџбенику на различитим местима. За ово је потребно 5 минута.

Први корак:

Подела на групе

У свакој групи је потребно да се налазе ученици са различитим оценама. То се може урадити тако што ће боје папирића који извлаче означавати оцену, а цртеж са друге стране групу. Овакав начин формирања је потребан да би група била уједначена. За овај корак потребно је 5 минута.

Други корак:

- на столовима се већ налазе комплетни материјали (књиге, карте, папири и фломастери) и посебно постављени задаци по групама

I група: Владари и територија српске државе

- имена владара
- самосталност српске државе (краљевство и царство)
- територија за време појединих владара
- питања за тест

II група: Привреда

- земљорадња

НЕМАЊИЋИ

- сточарство
- рударство
- занатство
- трговина
- питања за тест

III група: Друштвени слојеви и њихова улога

- властела
- свештенство
- себри
- питања за тест

IV група: Црквена самосталност

- добијање црквене самосталности
- уздизање на ранг патријаршије
- питања за тест

Ученици користе уџбенике и карте. На великом формату, пак папиру, у зависности од теме пишу основне садржаје о којима ће излагати, а при томе по потреби постављају и историјску карту. На крају из оног дела који су обрадили ученици записују и питања која ће ући у тест, проверу знања, следећег часа. За овај корак потребно је 20 минута.

Трећи корак:

Излагање ученика по групама.

За овај корак потребно је 20 минута.

Четврти корак:

Формирање нових група (четири) према симболима.

Задатак који је постављен је исти за све групе. Потребно је урадити интервју са познатом личношћу за коју група сматра да је била изузетно битна за обрађени период.

За овај корак потребно је 15 минута.

Пети корак:

Излагање група

За овај корак је потребно 15 минута

Шести корак:

Припрема за следећи час, са прегледом свих питања, њиховом јасном формулацијом и припремом за тест.

За овај корак је потребно 10 минута.

Иванка Марковић
ОШ "1300 каплара"

ДУБРОВНИК

Привреда и друштво Дубровника

Други разред гимназије друштвено - језичког смера

Циљ часа:

- усвајање умења коришћења извора информација
- развијање самосталности у учењу и интелектуалном раду
- коришћење претходно стеченог знања у стицању новог
- развијање способности комуницирања и дијалога

Тип часа:

- обрада новог градива

Потребно време:

- два школска часа (везана)

Материјал:

- одабрани историјски текстови (у прилогу)
- уџбеник
- историјска карта из школског ат-

ласа (развој Дубровачке републике, фотокопија А3, папири, хамер, оловке, фломастери)

Ток часа:

- подела ученика у групе - 5 минута
- рад у групама - 20 минута
- извештавање група - 30 минута
- рад у групама - 15 минута
- доношење закључака - 20 минута

На претходном часу обрађени су следећи садржаји из историје Дубровника :

- настанак града
- географски положај и везе са земљама на Балкану
- промене врховних господара
- ширење територије

Ученици су обавештени да ће остале садржаје обрађивати на следећем часу, а да је предвиђен групни рад.

Први корак:

Ученике треба поделити на шест група тако што ће се на пример извлачити папири са насловима текстова. Свака група добија посебна упутства, односно текстове које треба обрадити: на столовима се већ налазе одабрани текстови, карте, папири, оловке.

Други корак:

Рад у групама

- сваки ученик прво сам чита текст, а затим се договарају око израде задатка
- пишу оно што ће презентовати, с тим да свако тврђење треба да аргументују подацима из текста
- проучавају карту

I група: Градска република

- треба да представе државно уређење и управне органе у Дубровнику

- треба да уоче начине како се бирају чиновници и како се спречава да се појединци осиле у држави

II група: Краљ, тиранин, владавина народа

- пронаћи места која говоре о друштву (како се дели), привреди и политичким правима

III група: Трговина Дубровника

- трговина са околним становништвом (чиме се трговало), трговина са другим земљама, посредничка улога у трговини

IV група: Трговачки путеви у унутрашњости Балкана

- обележити путеве и навести их
- транспорт робе
- каравани

V група: Трговина са Србијом у XV веку

- о променама у трговини (чиме се објашњава)

- стање 1417. године, а како је било пре

VI група: Дубровачки трговци у Србији, Душанова повеља 1349. године

- права трговаца
- обавезе трговаца
- недозвољена трговина

Трећи корак:

Извештавање група

Четврти корак:

Ученици (све групе) добијају исти задатак

- кроз четири појма треба да се претстави развој града - државе (са аспекта Дубровника)

1. положај града
 2. концентрација привреде
 3. саобраћај
 4. утицај привреде на развој становништва
- договор на нивоу групе

Пети корак:

Не представља само презентацију продуката група, већ заједничко доношење закључака које наставник треба да забелажи на табли, хамеру.

Наставник поставља питање нпр: У чему је значај положаја града за његов даљи развитак? Ученици одговарају с места, прихватају, допуњавају одговоре претхоних или износе потпуно другачије мишљење. Циљ је да се дође до заједничког одговора који би био записан на табли или хамеру. Тако се уради и са осталим појмовима. На крају часа записани су сви закључци.

ДУБРОВНИК

У прилог смо ставили текстове за све групе јер нисмо сигурни да свака гимназија или средња школа има ову литературу:

1. Михаљчић Раде, Ђирковић Сима, *Историјска читанка за 6. разред основне школе*, ЗУНС, Београд 2002. стр. 74 - 75 група I, 76 - 77 група II, 64 - 65 група III 6, 71 група VI.

2. *Историја народа Југославије*, I, Просвета, Београд 1953, срт. 590 - 591 група IV.

3. Ђирковић Сима, *Историја за други разред гимназије општег и друштвено језичког смера*, ЗУНС, Београд, 1994. стр. 150 V група

I група Градска република

Уређење Дубровника битно се разликује од феудалне краљевине (монархије). У Дубровнику се управни органи бирају из редова властеле. Из дела Филипа де Диверсиса ОПИС ДУБРОВНИКА, издвојили смо део текста о управним органима: Великом већу, Малом већу и Већу умољених. XV век

Сва властела са навршеном осамнаестом

Мало веће. Како оно има пуно овлаштење од Великог већа да одлучује о мањим стварима, свршава се оно што је у његовом делокругу. Остало пак износи се или пред Веће умољених или Велико веће. Мало веће, кад се за то укаже потреба, може и мора сазвати виша већа. Умољени расправљају о тежим питањима за која им је дато овлаштење од Великог већа, јер се ти вијећници сматрају разборитијим од осталих. Ипак не могу бирати чиновнике осим за нека одређена звања. Скоро у свим питањима једнако вреде гласови младића и стараца. Рекао сам "скоро", јер када Мало веће предлаже у Велоком већу неког од младих за чиновника с платом, било да се потврди или одбаца куглица оних гласача који су против приједлога или који су уздржани, добија вредност и снагу двапут већу од куглица оних који гласају за предлог. А кад Мало веће предлаже заслужено повећање плате неком службенику, куглица оних који се противе предлогу трипут је тежа од оне којом се тај предлог поздравља. Колико је ова установа поштена, није моје да се изјашњавам. Препуштам паметнијим да о томе суде. Додајмо да се, сасвим паметно, никоме не повјерава нека дужност доживотно изузев тројици службеника који се зову ризничари. Ако се, дакле узме у обзир

годином сачињавају Велико веће. Оно се сакупља на трећи ударац једног великог звона. То веће доноси законе, распооређује и одобрава расходе, дели милост и дарове, бира све чиновнике у граду и на његовом подручју, као и по местима која припадају том подручју, оно их смењује и опозива. Чиновници који се ту не изгласавају бирају се у нижим већима по овлашћењу Великог већа. Укратко, оно има власт над читавом Републиком.

У моје време постоје само 33 властелинске лозе, куће или колена. Законити синови ових родова називају се властелом, а остали не. Али, вратимо се на наш предмет. То Велико или Главно веће представља, да се сликовито изразим, извор из кога излазе велики и мали потоци или стабло на којем се налазе дебеле и танке гране. Јер, из тог основног Већа проистичу све остале градске управне установе које руководе појединим службама, у њему настају, из њега се изливају и од њега зависе.

У том се већу сваког месеца бира међу властелом лице које се назива кнез или ректор града. Када он одслужи тридесет дана, уступа своје место другом и не може се на исту дужност поново бирати него тек после две године. Њему се придодаје једанаесторица властеле од које се петорица зову судије, а шесторица пак већници. Они с кнезом чине Мало веће које се на глас једног малог звона у које се трипут удари, јер је потчињено звону Великог већа, сазива бар трипут седмично и то уторком, четврком и суботом. Овој дванаесторици додаје се још 33 властелина, па се од њих свих образује Веће умољених. То Веће се сакупља само на један ударац звона средње величине. Према томе, постоје три врсте већа, од којих се једно налази над другим као опће над посебним. Јер, кад се чини да нешто треба обавити, најпре се износи пред

равноправност гласова, прелажење оних који управљају у положај потчињених и, с друге стране, постављање већег броја лица на неку дужност, затим ограниченост власти законским одредбама, може се закључити и одлучно тврдити да облик владавине у Дубровнику садржи све елементе већ описаног устројства градске републике. Стога сматрам да се Дубровник може назвати градском републиком. Свакој власти потребни су као послуга момци да разносе позиве, да звоне звона појединих већа, да силом приводе преступнике, а по наређењу власти да их муче и затварају у тамнице.

II група Краљ, тиранин, владавина народа

Филип де Деверсис провео је неколико година као учитељ у Дубровнику. Почетком 1441. године завршио је своје сажето дело ОПИС ДУБРОВНИКА. У поглављу о политичком уређењу Филип де Диверсис указује на различите облике владавине. Дубровник је градска република у којој трговци са властелинском титулом "врше сву власт у граду".

Најне треба брижљиво упозорити да сваком државом управља једно лице или њих више. Ако управља једно лице, то је краљ или тиранин. У првом случају, облик владавине назива се краљевство. Краљ има апсолутну и потпуну власт и непрекидно се брине о опћем добру поданика, ако је племенит као што би краљ морао бити. У другом случају, облик владавине назива се тиранија. Ту властодржац све изврше у своју корист сасвим занемарујући интересе поданика. Ако влада више лица, има их мало или много. Ако их је мало, бирају се или на основу особине вредности или богатства и моћи. У

ДУБРОВНИК

првом случају имамо управу или владавину људи пуних врлина, оних најбољих. Они се потпуно предају бризи и добру мноштва народа. У другом случају имамо тиранију неколицине људи који на различите начине присвајају оно што припада множини. Ако влада велики број племенитих људи, њихова се власт назива опћим именом "политија" - градска република.

А градска република представља власт људи који су по природи слободни и скоро једнаки међу собом. Пошто су једнаки, смењују се властодршци и поданици, па се више њих поставља да врше власт у једној или у различитим службама. Власт им је скучена законима и градским статутима. Ако влада сав народ то се зове демократија, што значи владавина народа. Треба затим имати у виду да се сви они који станују у Дубровнику деле на странце и грађане. Овде се реч грађанин узима у ширем смислу, јер се уствари грађанином назива само онај, који има право да суделује у раду већа и судских органа. Преко странаца прелазим јер се они не сматрају припадницима града већ ту бораве само ради зараде. Међу грађанима неки су из околице, а неки из самог града. Они први су морнари и сељаци који обрађују поља, винограде и вртове или се баве сличним пословима за снабдевање града животним намирницама. Они су заиста онакви какви морају бити земљорадници и морнари. Потребно је да буду снажна тела али ограничене памети и уских погледа како не би могли против државе ковати заверу и дизати буне. Они су ипак спремни да дају живот и да се изложе опасностима кад им властодршци нареде да бране домовину, а то је заиста вредно дивљења. Градско становништво се дели на свећенике, трговце и занатлије. Свећеници и занатлије не могу стајати на врху државне управе. Свећеници се баве службом божјом и, као је то потврдио свети Павао, није њихово да се мешају у световне послове. Занатлије, пак, као што су сукнари, обућари, зидари, златари, каменари, ковачи, цревљари и остали мануелни радници баве се својим занатима. Трговином се баве пучани и властела. Међу трговцима пучанима на последњем су месту ситни препродавачи (парлабући), који купују и продају најпростије ствари, као што су јаја, кокоши и слично. Средњи трговци називају се комардари (месари). Они купују и продају сир, сухо и свеже месо и сличне ствари. Највећи су они који се баве куповином и продајом злата, сребра, олова, воска, жита, коралја, папира, платна, крмеза за вуну, свилу и памук и сличне робе од велике вредности. Све то чини властела коју називам трговцима првог реда, мада неки од њих живе само од ренте. Ови су ипак малобројнији. Брига и дужност ових племића је да, поред трговине, управљају градом, да га унапређују и чувају као што им је брига и дужност да то исто чине и са местима која су потчињена Дубровачкој Републици. Наиме, ти трговци који носе властелинску титулу врше сву власт у граду. Гласајући

куглицама доносе у већима одлуке о будућим пословима, решавају и обављају оне које су у току. Поред тога, према пословнику својих судова и према одредбама Статута воде парнице и доносе пресуде. Стога је боље и чак исправно назвати овај облик владавине градском републиком. То је као што сам раније рекао, власт слободних и равноправних људи, који се смењују на власти, тако да су сад управљачи, а сад поданици. Једна служба поверава се већем броју људи с влашћу која је скучена одредбама закона, градским статутим и одлукама Сената.

III група

Дубровник у средњем веку

Дубровачка трговина

Филип де Диверсис, италијан пореклом, био је учитељ у дубровачкој школи. Написао је 1441. године дело ОПИС ДУБРОВНИКА, из кога дајемо одломак из прве главе, који се односи на опис повољног трговинског положаја града.

Оснивачи у утемељитељи најбољих градова желе да град ужива благодети подесног положаја и на копну и на мору јер, ако један од тих увјета није испуњен, град трпи многе незгоде. Та два увјета сама у себи садрже предности: намирнице и трговачка роба, као и грађевински материјал што је понајвише потребно сваком граду, лако се до њега доносе и довозе караванима и бродовима било са властите, било са туђе територије и од удаљених народа са свих страна.

Дубровник тих погодности има јер се налази на копну, одакле становништво с његовог подручја и страници у невероватно великом броју свакодневно долазе с коњима и разним другим животињама или сами са упрћеним теретом на леђима, доносе све што људима добро и корисно служи за живот и трговину. Сељаци из околине, било да су поданици Дубровчана или других великаша, доносе или довозе у град поврће, цвеће, прво воће, пилиће, јаја, свиње, зечеве и остало што је живим бићима потребно за исхрану. Из удаљенијих крајева доносе мед, рибу, даске, дрвени угаљ, просту рашу, крзна, бродске покриваче које називају целегама, дрвене справе за мешање круха, за прање ланених тканина, алат за ткаче и, најзад, многе животиње чијим се месом људи хране. Остали који долазе с копна, највећим делом трговци, доносе злато, сребро, олово, крмез, бибер, восак и многе друге робе од велике вредности из Једрена, из Рашке, нарочито из Новог Брда, и из Босне. Град Дубровник има повољне увјете и због тога што лежи на мору, којим му стижу многобројна добра. Пошто град има много становништва које не може прехранити само плодовима земље са свог подручја, а ни оним што се копном довози, ни прибавити довољно грађевинског материјала, сваког дана се бродовима довози жито, просо, јечам, сочива, уље, усољено месо и риба, маслине, ораси, јабуке, кестени, сир, шећер, зачини, мануфактурна роба, лекови, вуна, тканине, лан, бакарне, стаклене и земљане вазе, корали, со и, на крају, безбројна трговачка роба као и велики број златних дуката.

У Дубровник стиже роба из Италије, најнапредније и у свему најбогатије земље, и то из Венеције, Марке, Апулије, Аbruца, као и из Ферма, Пезаре, Реканата,

Анконе и Риминија, где се допрема роба из Тоскане, и то највећим делом из Фиренце, па се онда у Дубровнику продаје. Даље, роба стиже из Манфредоније, Лећа, Васта, Барија, Барлете, Транија, а исто тако и из Напуља. Са Сицилије - из Палерма или Панорма, из Сиракузе и осталих сицилијанских градова. Из Арагонске краљевине - из Барселоне, Валенције, и осталих места. Из Грчке, као и из Арте и Патраса, из Валоне и многих других крајева довозе се дрво, греде, камење, опеке, клинци, гвожђе, вапно, црепови и други грађевински материјал.

Они који с копнене стране довозе добра и трговачку робу извозе из Дубровника у великим количинама со, вунене, памучне и свилене тканине, затим стаклено посуђе и многе друге робе, корисне за живот и зараду. Морем извозе из Дубровника злато, сребро, олово, восак, крзно, бибер, тканине, корале и златне дукате, свако, разуме се, како му се чини корисније, сигурније и згодније.

IV група Трговачки путеви

Из Дубровника су водили многи копнени путеви који су спајали балканске земље са Јадранским Морем. Најважнији је био онај који је преко Требиња и Билеће ишао на Фочу, па се одатле један крак одвајао низ Дрину, а други продужавао преко Пријепоља, Сјенице и Новог Пазара за Топлицу, Ниш, Софију и Цариград. Други по важности био је пут који је преко Требиња, Љубиња и Стоца спајао Дубровник са долином Неретве, а преко Иван Планине силазио у централну Босну, средиште њеног рударства. Трећи пут је водио уз море преко Боке Которске и Зетског Приморја до ушћа Дрима; одатле је преко Скадра ишао на Призрен, Косово и у долину Вардара. На ушће Неретве стизало се четвртим путем или морем преко Стона или кроз Попово поље. Од главних путева одвајали су се други мањи који су међусобно повезивали разне области Босне и Србије, а који су такође били важни за дубровачку трговину. Из Требиња је водио пут преко Оногошта (Никшића) у чувено Брсково на реци Тари; са Дрине су водили путеви према западу у рударске центре Босне, на север према Митровици, Београду и Смедереву, а на исток у област Рудника и Копаоника. Исто тако из Новог Пазара одвајао се пут за Косово и Скопље, а долином Вардара силазио је у Солун. По свим овим путевима кретали су се дубровачки трговци и други пословни људи. Из Дубровника су трговци полазили у мањим или већим скупинама и преносили робу на издржљивим брдским коњима или мазгама, које су изнајмљивали херцеговачки сточари Власи. У име појединих влашких катуна или скупине "поносника" долазио је у Дубровник њихов човек, који се звао "примићур" или "крамар", и са дубровачким трговцима склапао уговор о преносу робе. Поносници су били људи примићура који је организовао и водио до циља караван, преузимао пуну одговорност да робу чува и по цену живота брани, и да надокнади штету која би настала кривоцом каравана. Каравани су путовали само дању, а због веће сигурности понекад су их пратили наоружани људи. Првих деценија XIV века каравани су имали и своје заповеднике (капетане-саретанеус турмае), које је постављала влада, а доцније је њихову улогу преузимао сам власник робе. Награда каравану давала се по товару, и то у новцу, а код преноса соли плаћало се у соли која је била толико потребна сточарима.

V група Из старих текстова

О променама у трговини речито сведочи једно писмо Дубровчана деспоту Стефану Лазаревићу из 1417. године.

"А што пише господство ти за наше трговце, да за праве госпде нису другу робу из Србаља извозили осим коже, воска и сирења, а сада носе сребро и злато. Господине деспоте, то је прво и било и у дане господина родитеља твога и господства ти, а и данас је тако по малим трговима где се доноси на продају свила и мрчарија (ситна роба), а где су славни и велики тргови као у Новом Брду и по другим местима господства ти, у која се доносе скупоцене различите чисте свите, аксамити, помадури, хамеухе, хаздеји (врсте финих тканина), чисти свилени подставци и великочисте поставе и бисер, таква роба не пристоји нити се може плаћати кожама, воском и сирењем већ сребром, златом и драгим камењем. Јер, господине деспоте, по свету куда иду наши трговци тражећи те скупоцене потребе, носе велика бремена сребра и велике кесе дуката и дају их за њих. А од таквих великих послова већа је и корист комори господства ти но што би била од оних малих."

VI група Права дубровачких трговаца у Србији

Средњовековна Србија је имала врло живу трговину са Дубровником. Из одломака повеље, коју је цар Душан 1349. године дао Дубровчанима, виде се права трговаца Србије.

... Да иду (Дубровчани) својим главама и имањем својим, и њихови трговци с робом слободно без сметње по земљи царства ми и краљевој (тј. царевог сина Уроша). Да им нико ништа не узме силом нити засмета, ни властелин царства, ни краљев властелин, ни било ко други у земљи царства ми и краљевој, већ да иду слободно. Ако ли се нађе да је неко нешто узео силом у земљи царства ми и краљевој, све то да плати царство ми ономе коме је узето, а тога кривца да гони царство ми и да узме од њега који је узео и учинио неко зло. И њихови трговци с робом, ако ко жели да иде у другу земљу с робом, да пролази слободно без сметње кроз земљу царства ми и краљеву, само оружје да не носе ни у Бугаре, ни у Бесарабину земљу (Влашку), ни на Угре, ни у Босну, ни у Грке, ни било куда у туђу земљу, већ само у земљу царства ми и краљеву. Ко се нађе да је носио оружје у туђу земљу, да му се све то оружје одузме ... И када царство ми долази у трг да ме почитују и дарују од своје воље како је подобно цара (поштовати), а да нема дар на силу нити одузимања. И ако се царство ми свади с Дубровником, да се постави рок од шест месеци Дубровчанима који се нађу у земљи царства ми, да оду слободно без сметње, а да царство ми ратује са градом ... И трговци који иду по земљи трговима царства ми и краљевим да плаћа сваки царину по закону како су давали у време родитеља и прародитеља царства ми ...

Весна Рашковић
V београдска гимназија

КОРИСНИ

ЛИНКОВИ

<http://www.eurocliohistory.org/>

Сајт организације EUROCLIO, на коме се могу наћи основни подаци о самој организацији, њеним циљевима, пројектима, члановима, конференцијама, као и списак наставних материјала који могу бити коришћени у настави историје.

<http://www.eustory.org/>

Сајт EUSTORY мреже, која обухвата 14 европских земаља које учествују у програму такмичења ученика историје средњих школа у писању есеја (опширније на страни...)

<http://www.womeninworldhistory.com>

Сајт о изворима и информацијама везаним за женска искуства у светској историји. Са овог сајта се даље могу претраживати "Жене владари" и "Жене хероји" као и линк за држање наставе, којим су обухваћени материјали за 10 часова посвећених историји жена..

<http://timelines.ws/>

Сајт који нуди низ хронолошких табела од 1000. до 2002. године, уз могућност претраживања по земљама, познатим личностима, одређеним областима...

<http://www.fordham.edu/halsall/sbook.html>

Сајт који нуди обиље извора за општу историју средњег века, укључујући и мапе, илустрације, водич кроз 200 филмова са средњовековном тематиком...

<http://www.fordham.edu/halsall/mod/modsbook.html>

Одличан сајт за историју новог века и савремену историју - од "ране модерне Европе", преко револуција, XIX века и савремене историје.

http://www.emporia.edu/socsci/journal/link_wld.htm

Овај сајт нуди преглед линкова који могу бити корисни наставницима историје, укључујући и оне за светску историју, америчку историју, историју Европе, војну историју, историју науке и технологије, историју холокауста, породичну и локалну историју, уз обиље мапа и осталих извора за наставу историје

<http://www.hartford-hwp.com/archives/28/index.html>

Линкови за друштвену историју (документи за друштвене класе у теорији и историји, документи за историју жена и полова, документи за историју "раса", расизма, историју етничких односа, историју детињства и младости, историју здравља и исхране...)

<http://www.eun.org>

European Schoolnet - у овај сајт је укључено 20 европских министарстава просвете. Овде се могу наћи извори, новости и практични примери за наставу историје.

<http://www.schoolshistory.org.uk/>

Један од сајтова британских наставника историје, који садржи изворе, квизове, слике и карикатуре које могу бити коришћени у настави историје.

<http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/>

Још један одличан британски сајт који нуди даље претраживање историје од XVIII до XX века, као и одличан линк за "Online History Lessons" где се нуде готови модели часова на одређене теме, као и низ мапа и хронолошких табела за период 1914-1945 ("History Timelines").

<http://www.dalton.org/groups/Rome/index.html>

Одличан сајт за историју Рима, који нуди преглед по следећим областима: књижевност, војска, политика, археологија, општа историја Рима, религија, филозофија, уз низ мапа везаних за историју Рима.

- UNESCO: www.unesco.org/

- Council of Europe (Savet Evrope): www.coe.int/

- The Council of Europe's project Learning and Teaching about the History of Europe in the 20th Century in secondary schools (Савет Европе за наставнике историје о историји 20-ог века у средњим школама): <http://culture.coe.int/hist20>

- Euroclio: www.euroclio.com

- German Institute for International Pedagogical Research (Немачки институт за интернационална педагошка истраживања): www.dipl.de

- French Association of History and Geography Teachers (Француска асоцијација за наставнике историје и географије): www.aphg.asso.fr

- Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe (Центар за демократију и измирење у југоисточној Европи): www.cdsee.org

- Task Force on Edukation and Youth/TheGraz Process (Дужност снага за едукацију младих): www.see-educoop.net

- Kulturkontakt: www.kulturkontakt.org.at

- Körber Foundation: www.stiftung.koerber.de

- Fondazione Giovanni Agnelli: www.fga.it

Удружење за друштвену историју има развијену издавачку делатност. Ово је осма година како излази Годишњак за друштвену историју, а објавили смо и три зборника на енглеском језику са темата из друштвене историје и четири монографије. Ипак, за наставнике историје је свакако најзанимљивија историјска читанка *Детињство у прошлости*, која је објављена на 10 језика: српском, енглеском, бугарском, турском, мађарском, албанском, хрватском, словеначком, македонском и босанском.

Издања

